

Prof. dr habil. Wanda Kazanowska - Instytut Położnictwa i Chorób
Kobięcych AMB - kierownik Pracowni Morfologicznej w Klinice
Ginekologii Operacyjnej,
Instytut Matki i Dziecka w Warszawie - kierownik Zakładu Profilaktyki Chorób Nowotworowych Narządu Rodnego w Białymstoku

A U T O R E F E R A T

Praca naukowo-dydaktyczna, usługowa i społeczna

Urodziłam się 16.05.1921 r. w Lublinie w rodzinie inteligencji pracującej. Ojciec mój Bolesław był urzędnikiem P.K.P., matka - Rozalia nauczycielką. Szkołę podstawową oraz I i II klasę gimnazjum ukończyłam w Kiwercach i Łucku, a następnie uczęszczałam do gimnazjum i liceum humanistycznego im. Bł. Kingi w Kielcach. Egzamin dojrzałości zdawałam już w okresie okupacji w ramach tajnego nauczania, świadectwo maturalne zostało zweryfikowane przez Komisję Państwową tuż po wyzwoleniu. W czasie okupacji uzyskałam dyplom ukończenia Szkoły Pielęgniarskiej w Warszawie i tam też rozpoczęłam naukę na I roku tajnego Uniwersytetu Warszawskiego na Wydz. lekarskim. Po złożeniu obowiązujących egzaminów zostałam przyjęta na II rok studiów. Ponieważ do wyzwolenia nie zdążyłam złożyć wszystkich egzaminów obowiązujących po II roku studiów (działanie wojenne) wstąpiłam na II rok studiów UMCS w Lublinie, natychmiast po zorganizowaniu Uczelni. Dyplom lekarza uzyskałam 8.06.1949 r. na wydziale lekarskim Uniwersytetu im. M.C. Skłodowskiej w Lublinie.

W czasie trwania studiów pracowałam w Zakładzie Farmakologii Doświadczalnej UMCS pod kierunkiem Prof. W. Hołobuta prowadząc zajęcia dydaktyczne ze studentami, w tym też czasie pracowałam w Zarządzie Bratniej Pomocy. Z tego okresu czasu datuje się pierwsza działalność naukowa pod kierunkiem Prof. W. Hołobuta ("Okresowe wahania ciepłoty ciała w świetle doświadczeń na myszkach i królikach"), a dotycząca oceny rytmu płciowego u zwierząt doświadczalnych.

Od uzyskania dyplomu do 1951 roku pracowałam na stanowisku młodszego asystenta Kliniki Położnictwa i Chorób Kobiety kierowanej początkowo przez Prof. J. Zubrzyckiego, a następnie Prof. St. Liebharta.

W tym czasie poza szkoleniem własnym prowadziłam zajęcia ze studentami (na sali porodowej) i w zapoczątkowanej przeze mnie pracowni cytologicznej Kliniki Ginekologicznej.

Z działalności społecznej rozpoczęłam pracę w Lidze Kobiet w kole uczelnianym. W 1951 roku podjęłam pracę w Akademii Medycznej w Białymstoku w Zakładzie Histologii i Embriologii oraz w Woj. Szpitalu Położniczo-Ginekologicznym. Na skutek okresowego braku kierownika Zakładu musiałam zająć się organizacją pracy zakładu, głównie zaś dydaktyką studencką i kierowaniem samokształcenia współpracowników. Jednocześnie pełniłam przez rok czasu funkcję lekarza akademickiego, organizując zaczątek poradni studenckiej. W ramach działalności społecznej kierowałam kołem TPPR przy Akademii Medycznej oraz pracowałam w Radzie Zakładowej.

Od 1959 roku pracowałam na stanowisku adiunkta Zakładu Histologii oraz starszego asystenta w Szpitalu Położniczo-Ginekologicznym. W omawianym okresie czasu uzyskałam stopień doktora medycyny w oparciu o rozprawę pt. "Obraz cytologiczny wydzieliny pochwowej w schorzeniu gruźliczym narządu rodnego". Pracę wykonałam pod kierunkiem Prof. W. Sławińskiego przy wybitnej pomocy Prof. St. Liebhardta.

kluka Od 1959 roku zostałam zatrudniona na stanowisku adiunkta Kliniki Położnictwa i Chorób Kobięcych przez ówczesnego Kierownika tej Kliniki Prof. S. Soszkę. Na propozycję Kierownika Kliniki zajęłam się zorganizowaniem Pracowni Morfologicznej zajmując się głównie zagadnieniem diagnostyki i walki z rakiem żeńskiego narządu płciowego, organizując badania cytologiczne, wprowadzając badania kolposkopowe, kolposkopię fluorescencyjną /jako pierwszy ośrodek kliniczny w Polsce/ oraz badania histologiczne i histochemiczne. Prowadziłam działalność dydaktyczną, opiekując się naukowym kołem studenckim, z szeregu którego wyrosło kilku docentów i doktorów medycyny. Zajęcia dydaktyczne prowadziłam dla studentów roku VI - w ramach seminariów i ćwiczeń oraz w ramach kształcenia podyplomowego dla lekarzy i położnych.

Z problematyki naukowej zajmowałam się w wymienionym okresie czasu głównie zagadnieniem reaktywności błony śluzowej pochwy i jej nabłonka na drobnoustrojową sytuację hormonalną.

Równocześnie kontynuuję kształcenie się z zakresu położnictwa i chorób kobiecych, w efekcie którego złożyłam egzaminy obowiązujące do uzyskania I-go i II stopnia specjalizacji z położni-

ctwa i ginekologii. Ten okres pracy naukowej został poświęcony w dalszym ciągu badaniom reaktywności tkanek budujących ściany pochwy.

Szczególne zainteresowanie budziła błona śluzowa pochwy kobiet w okresie starzenia się ustroju kobiecego. Zostało to spowodowane znanym faktem, iż znaczna część nowotworów złośliwych rozwija się u kobiet po 50-tym roku życia. W badaniach nad zachowaniem się błony śluzowej pochwy zwrócono uwagę nie tylko na jej morfologię, ale również na biocenozę pochwy, na zachowanie się hormonów płciowych w ustroju kobiety oraz na elastyczność ścian narządu. Szczególnie interesującym było spostrzeżenie o podwójnym niejako rytmie zmian inwolucyjnych błony śluzowej pochwy. Zostało wykazane zapoczątkowaną inwolucją w okresie pomenopauzalnym lub tzw. menopauzy wczesnej dotycząca niewielkiej liczby badanych kobiet, a mająca miejsce wraz z wygaśnianiem czynności dokrewnej jajnika.

Drugi rodzaj zmian polegał na znacznym rozluźnieniu się utkania tkanki łącznej tuż pod nabłonkiem i tworzeniem się licznych wybroczyn krwawych gromadzących się pod nabłonkiem lub wnika-jących pomiędzy warstwy nabłonka. Obydwie cechy tłumaczyły mechanizm starczego zlepiania się ścian pochwy zwany kolpitis adhaesiva. W czasie wytwarzania się wybroczyn (u kobiet powyżej 75 roku życia) dochodzi do zanikania błony podstawowej nabłonka i wnikanie pojedynczych bądź ułożonych w drobne sople komórek nabłonkowych, do podścieliska.

Spostrzeżenia poczynione w tej problematyce rzuciły poważne światło na możliwości łatwego wytwarzania się zmian nowo-

tworowych wskutek zaburzonej (już procesem fizjologicznym) równowagi między tkanką nabłonkową, a tkanką łączną stanowiącą podścielisko odżywiającej nabłonek. Towarzyszyły temu zmiany struktury naczyń krwionośnych przy zachowanych nerwach obwodowych i ich zakończeniach.

Podsumowaniem tych zainteresowań i spostrzeżeń były rozprawa na stopień doktora habilitowanego. Po odbyciu kolokwium habilitacyjnego przed Radą Wydziału Lekarskiego AMB uzyskałam

love 23.02.1963 roku stopień naukowy docenta, zatwierdzony przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Dalszy tok zainteresowań prowadził do próby odpowiedzi na pytanie jak kształtują się zmiany błon śluzowych żeńskiego narządu płciowego pod wpływem czynnika patogennego jakim jest infekcja bakteryjna i pasożytnicza. Współ z Prof. S. Soszką i Dr. K. Kuczyńską opracowane zostały modele doświadczalne - świnki morskie zarażane dopochwo-wo rzęsistkiem pochwowym pobieranym z hodowli uzyskanych ze szczepów pochodzących od kobiet z rzęsistkowym zapaleniem pochwy.

W badaniach nad rzęsistkowicą rozpoczętych po habilitacji, a kontynuowanych nadal obok badań nad epidemiologią rzęsistkowicy w regionie północno-wschodnim Polski wiele badań dotyczy zmienności morfologicznej i mechanizmów, adaptacyjnych pasożyta. Wszystkie niemal opracowania wykonane z uwzględnieniem współczesnych, a nawet nowatorskich metod badania. Są nimi wprowadzona do ginekologii mikroskopia fluorescencyjna, kolposkopia i wykorzystanie (we współpracy z Zakładem Anatomii Patologicznej) mikroskopii elektronicznej skaningowej i transmisyjnej do oceny

zachowania się pasożyta i reakcji tkanek gospodarza na zarażenie. W tym ostatnim zagadnieniu zostało wykazane rozkojarzenie procesów aktywności wzrostu i różnicowania komórek w tkankach zarażonych rzęsistkiem pochwowym. Stwierdzono to zjawisko zarówno u zwierząt doświadczalnych jak i u ludzi w oparciu o śledzenie gromadzenia się kwasów nukleinowych w komórkach nabłonka i tkanki łącznej. Z wyników badań nad rzęsistkowicą do codziennej praktyki ginekologicznej wprowadzone zostało jako rutynowa metoda badania kropli treści pochwowej /metoda Millera/ do wykrywania obecności *T. vaginalis* u kobiet badanych profilaktycznie w ramach walki z nowotworami żeńskiego narządu płciowego.

W opracowaniach tych wskazano wyraźnie, w przeciwieństwie do dotychczasowych poglądów, że stany zapalne układu moczopłciowego u ludzi i u zwierząt doświadczalnych mają miejsce wyłącznie przy zarażeniu pochwowym dolnego odcinka narządu rodneho. Warunkiem dla rozwoju pasożyta jest środowisko pochwy. Zarażenie rzęsistkiem może nastąpić jedynie drogą depochwową /"Doświadczalne zarażenie układu moczowego świnek morskich *Trichomonas vaginalis*", "Histochemiczne badania układu moczowego świnek morskich zarażonych *Trichomonas vaginalis*"/. Równocześnie też wskazano na możliwość zarażenia rzęsistkiem pochwowym w każdym okresie życia - ustroju żeńskiego. U ludzi zarażenia rzęsistkiem pochwowym są zazwyczaj łączne z występowaniem flory bakteryjnej saprofitycznej lub patogennej wspomagającej proces zapalny i stanowiącej przyczynę wielu niepowodzeń w leczeniu rzęsistkowicy pochwy przy stosowaniu tylko

i wyłącznie leków przeciwrzęsistkowych.

W omawianych badaniach na uwagę zasługuje zastosowanie ciekawych i w Polsce w ówczesnym czasie unikalnych metod badawczych jak mikroskopia fluorescencyjna z zastosowaniem immunohistochemii do różnicowania stanów zapalnych, dysplazji rzęsistkopochođnej i stanów nowotworowych jak również mikroskopii elektronowej skaningowej do wykazywania sposobów kontaktowania się pasożyta z komórkami nabłonka. Opracowania te zostały wykonane we współpracy z Zakładem Anatomii Patologicznej. Śledzenie zachowania się błony śluzowej pochwy szyjki macicy wiąże się ściśle z zainspirowaną przez Prof. S. Soszkę działalnością profilaktyczną, mającą na celu zwalczanie nowotworów żeńskiego narządu płciowego. W ramach tego zagadnienia mieszczą się opracowania immunohistochemiczne mające na celu próbę ścisłej lokalizacji drobnych nawet ognisk nowotworowych, badanie fluorokolposkopowe oraz badania nad mechanizmem przerzutowania i innym /poza opisanymi już zapaleniami/ podłożem do karcinogenezy. Należą tu badania nad zachowaniem się komórek atypowych - nowotworowych, spostrzeganych we krwi obwodowej.

Od 1967 roku datują się badania związane ściśle z walką z chorobą nowotworową żeńskiego narządu płciowego. Rozpoczyna je publikacja zaznaczona /"Wyniki walki z rakiem narządu rodnege kobiety w latach 1957-1967"/ i datująca się z 1967 roku, a więc w rok czasu po rozpoczęciu przez pion położniczo-ginekologiczny województwa białostockiego badań profilaktycznych kobiet liczących powyżej 20 roku życia.

W początkowym rozeznaniu epidemiologicznym wykazano dość wysoką zapadalność na nowotwory narządu rodnego, głównie zaś szyjki macicy.

Na uwagę zasługuje tu podanie schematu badań profilaktycznych prowadzonych głównie przez pion położniczo-ginekologiczny i ośrodki zdrowia. Zostaje nawiązana ścisła współpraca z pionem onkologicznym w zakresie weryfikacji wyników leczenia nowotworowych schorzeń. Już w następnym roku /1968/ zostaje po raz pierwszy w Polsce opracowana przydatność badań fluorescencyjnych do diagnostyki ginekologicznej i to w najtrudniejszych do rozpoznania schorzeniach - w raku jajnika. Znaczenie działalności profilaktycznej przewija się w całym szeregu opracowań /"Możliwości diagnostyczne carcinoma in situ", "Możliwości wykorzystania kolposkopu klp 2 PZO do badań fluorokolposkopowych" - opracowanie oryginalne po raz pierwszy w Polsce, "Długofalowe badania profilaktyczne raka narządu rodnego kobiety", "Losy kobiet z wykrytym rakiem narządu rodnego podczas badań masowych w województwie białostockim w latach 1966-1968" i inne/.

Z badań epidemiologicznych nasuwa się wniosek, iż w miarę trwania działalności profilaktycznej zmienia się "profil" chorych z nowotworami co pozwala na uzyskanie znacznie lepszych warunków do leczenia, a to z kolei rzutuje bardzo korzystnie na zmniejszenie umieralności z powodu nowotworów.

W postępowaniu profilaktycznym duża uwaga zwrócona została na stronę organizacyjną badań, na kompleks badań niezbędny do stosowania przez poradnię "K" oraz na konieczność

jak najszybszego leczenia każdej patologii wykrytej podczas badań oraz na śledzenie losów kobiet leczonych z powodu nowotworów bądź stanów stanowiących zagrożenie procesem nowotworowym. Wszystko to, a zwłaszcza ostatni punkt stał się możliwy dzięki wciągnięciu do współpracy pionu onkologicznego. Waga tych opracowań została doceniona i wpisana do Księgi Nauki Polskiej oraz w oparciu o nie Instytut Położnictwa i Chorób Kobiety i Zakład Profilaktyki Chorób Nowotworowych Narządu Rodnego stanowiący jednostkę Instytutu Matki i Dziecka zostały włączone do planu naukowo-badawczego PR-6 koordynowanego przez Instytut Onkologii.

Całkowity dorobek obejmuje 109 prac, w tym do uzyskania stopnia doktora habilitowanego 17, po uzyskaniu tytułu profesora nadzwyczajnego 46 i po uzyskaniu tytułu profesora nadzwyczajnego 47.

Na podstawie uchwały Rady Państwa w dniu 3.VI.1971 roku Prof.dr habil. Wandzie Kazanowskiej nadano tytuł profesora nadzwyczajnego w Akademii Medycznej w Białymstoku.

Od 1971 roku zostałam przeniesiona przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej do pełnoetatowej pracy w Instytucie Matki i Dziecka w Warszawie na stanowisko Kierownika Zakładu Profilaktyki Chorób Nowotworowych narządu Rodnego. Zakład mieści się "na bazie" Instytutu Położnictwa i Chorób Kobiety AMB. W Instytucie Położnictwa pracuję nadal w niepełnym wymiarze godzin prowadząc Pracownię Morfologiczną Kliniki Ginekologii Operacyjnej tegoż Instytutu. Interesująca mnie problematyka dotyczy głównie walki z nowotworami żeńskiego narządu płciowego.

Deprowadziło to do udziału w pracach Rządowego Programu Naukowe-Badawczego PR-6 w zakresie zwalczania chorób nowotworowych. Nadal prowadzę zajęcia dydaktyczne - wykłady i seminaRIA dla studentów roku VI z zakresu ginekologii onkologicznej i jestem koordynatorem do spraw nauczania onkologii w Akademii Medycznej w Białymstoku. Nadal też biorę czynny udział w szkoleniu podyplomowym zarówno w Białymstoku jak i w innych województwach, głównie z zakresu problematyki zwalczania nowotworów żeńskiego narządu płciowego. Jestem opiekunem 9 doktorantów, z których 8 uzyskało już stopień doktora nauk medycznych i przyrodniczych. Dekonałam oceny kilkunastu prac doktorskich i trzech habilitacyjnych.

Pełniłam też funkcję naukowego opiekuna Studenckiego Koła Naukowego, którego członkowie byli wielokrotnie nagradzani nagrodami uczelnianymi i międzyuczelnianymi krajowymi i zagranicznymi. Jestem członkiem Rady Naukowej Instytutu Matki i Dziecka, członkiem Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej /dla samodzielnych pracowników nauki/, przewodniczącą Sekcji Ginekologii Onkologicznej Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego, członkiem Komisji Rzęsistkowicy przy Polskim Towarzystwie Parazytologicznym, przewodniczącą Towarzystwa Cytochemików i Histochemików w Białymstoku, przewodniczącą Komisji Rewizyjnej przy Polskim Towarzystwie Ginekologicznym - Oddział w Białymstoku, członkiem Prezydium Zarządu Głównego Towarzystwa Rozwoju Rodziny - - od 1983 roku v-ce przewodniczącą Zarządu Głównego.

Przez 8 lat pełniłam obowiązki przewodniczącej Senackiej Komisji Dyscyplinarnej d/s Studenckich.

Od 1971 roku jestem Rzecznikiem Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich przy AMB.

W latach 1960-1963 organizowałam i prowadziłam Poradnię Świadomego Macierzyństwa.

Od 1969 roku do 1978 byłam v-ce przewodniczącą Wojewódzkiego Zarządu Planowania Rodziny w Białymstoku.

Od 1978 roku jestem przewodniczącą Towarzystwa Rozwoju Rodziny w Białymstoku.

Przez wiele lat, od 1962-1976 byłam radną Wojewódzkiej Rady Narodowej, v-ce przewodniczącą Komisji Zdrowia i Opieki Społecznej oraz przewodniczącą Komisji Kontroli Zdrowotnej przy WRN w Białymstoku. Przez 6 lat byłam I Sekretarzem OOP Państwowego Szpitala Klinicznego przy POP PZPR Akademii Medycznej w Białymstoku i 3 lata II Sekretarzem Komitetu Uczelnianego POP PZPR Akademii Medycznej w Białymstoku.

Przebywałam na wyjazdach szkoleniowych we Włoszech i w Wielkiej Brytanii, brałam czynny udział w kongresach międzynarodowych ginekologów i Międzynarodowego Towarzystwa Cytologów: ZSRR /Leningrad/, NRD /Halle/, Jugosławia /Zagrzeb, Lubljana, Portoroż/, Włochy /Bologna/, Węgry /Budapeszt/, USA /Nowy Orlean/, Holandia /Rotterdam/, Czechosłowacja /Bratysława/.

Organizowałam i brałam udział w organizacji kilku sympozjów: Międzynarodowe III Sympozjum Przeciwrzęsistkowe w Białymstoku, I i III Sympozjum Sekcji Ginekologii Onkologicznej /Białowieża, Kołobrzeg/, Sympozjum Profilaktyki i Epidemiologii Nowotworów w ramach BTN w Białymstoku.

Zostałam odznaczona:

- 22.VII.1965 roku Srebrnym Krzyżem Zasługi,
- 16.XI.1967 roku Złotym Krzyżem Zasługi,
- 9.VI.1972 roku Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski,
- 22.III.1974 roku Medalem 30-lecia Polski Ludowej,
- 4.IX.1974 roku - tytuł honorowy Zasłużony Nauczyciel PRL,
- 6.X.1982 roku Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Poza tym otrzymałam:

- Odznakę za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia,
- Brązową, Srebrną i Złotą Odznakę Zasłużony Białostoczczyźnie,
- Odznakę Honorową Ligi Kobiet,
- Odznakę Honorową Towarzystwa Świadomego Macierzyństwa,
- Odznakę Honorową Towarzystwa Rozwoju Rodziny,
- Medal 1000-lecia.

Trzykrotnie byłam nagradzana nagrodą zespołową za działalność naukową, w tym: jedna nagroda tzw. resortowa I-go stopnia, jedna II-go stopnia i nagroda Towarzystwa Patologów Polskich. Dwukrotnie uzyskałam nagrodę Rektora AMB za działalność naukową i dwukrotnie za działalność dydaktyczną i wychowawczą.

Zostałam odznaczona:

- 22.VII.1965 roku Srebrnym Krzyżem Zasługi,
- 16.XI.1967 roku Złotym Krzyżem Zasługi,
- 9.VI.1972 roku Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski,
- 22.III.1974 roku Medalem 30-lecia Polski Ludowej,
- 4.IX.1974 roku - tytuł honorowy Zasłużony Nauczyciel PRL,
- 6.X.1982 roku Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Poza tym otrzymałam:

- Odznakę za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia,
- Brązową, Srebrną i Złotą Odznakę Zasłużony Białostoczczyźnie,
- Odznakę Honorową Ligi Kobiet,
- Odznakę Honorową Towarzystwa Świadomego Macierzyństwa,
- Odznakę Honorową Towarzystwa Rozwoju Rodziny,
- Medal 1000-lecia.

Trzykrotnie byłam nagradzana nagrodą zespołową za działalność naukową, w tym: jedna nagroda tzw. resortowa I-go stopnia, jedna II-go stopnia i nagroda Towarzystwa Patologów Polskich. Dwukrotnie uzyskałam nagrodę Rektora AMB za działalność naukową i dwukrotnie za działalność dydaktyczną i wychowawczą.